

Een Joodse jongen in een katholiek instituut

Auteur: Jilt Sietsma

Op 10 oktober 1941 komt de zestienjarige Joannes Willem Hamburger bij de Kruisvaarders van Sint Jan in Rijswijk wonen. Hij is op 3 februari 1925 in Utrecht geboren als oudste zoon van Salomon Herman en Eva Hamburger – Kalker. Zijn ouders zijn Joods, maar in het begin van de jaren twintig neemt zijn moeder het katholieke geloof aan. Jan wordt katholiek gedoopt op 8 februari 1925. Zijn vader wordt later ook katholiek. Vader Hamburger is journalist en schrijver onder het pseudoniem Herman de Man¹. In 1943 wordt dat ook zijn officiële naam. Zijn oudste zoon gaat door het leven als Jan de Man. Het gezin woont in de jaren dertig in Berlicum.

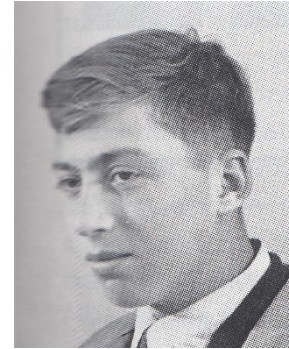

Het gezin Hamburger in 1934. Van links naar rechts Marietje, Eva met Magdaleentje, Jochie, Jan, Pieter, Salomon Herman, Anneke, Joost².

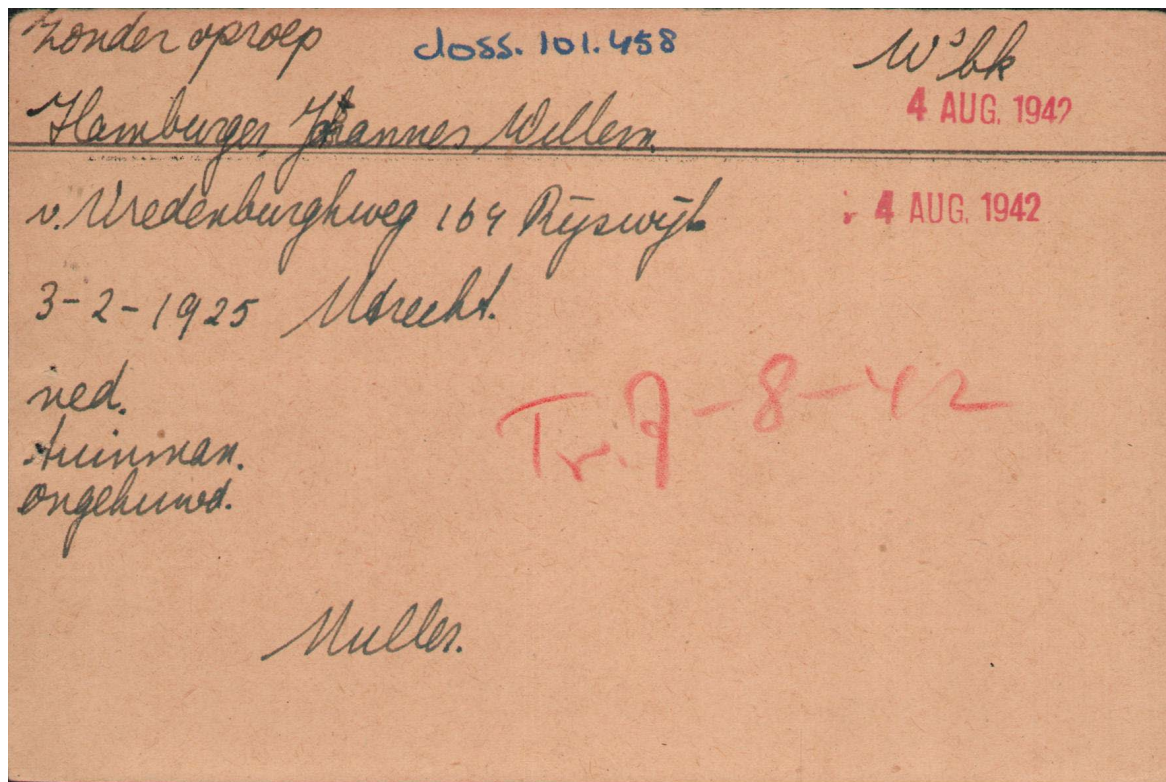
¹ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Herman_de_Man_\(schrijver\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Herman_de_Man_(schrijver))

² G. Vaartjes, *Herman de Man, een biografie*, Uitgeverij Aspekt, tweede druk, maart 2000

Jan is geen gemakkelijke jongen; hij veroorzaakt zijn ouders veel last en zorgen met zijn recalcitrante gedrag. Pas in 1940 begint hij zijn gedrag enigszins te beteren en krijgt hij belangstelling voor de tuinbouw. Toch is het niet mogelijk om thuis te blijven wonen, mede omdat zijn vader, die op 10 mei 1940 in Frankrijk verblijft, niet naar huis kan terugkeren. Op 9 november 1940 wordt hij zelfs voor enkele maanden opgenomen in een psychiatrische inrichting in Boekel. Vanaf juni 1941 werkt hij bij een kweker in Driehuis-Westerveld; hij woont dan in de Jacob Catslaan 20 in Velsen. Hij vat het plan op om broeder of priester te worden middels de opleiding in Achel. In oktober 1941 vindt hij onderdak bij de Kruisvaarders van Sint Jan in Rijswijk³ en werk in het Westland.

Ondanks zijn katholieke geloof en zijn verblijf in een katholiek instituut wordt Jan op zondag 2 augustus 1942 door de nazi's opgehaald uit huize Ora et labora⁴ en vervoerd naar kamp Amersfoort, waar hij zijn moeder en vier broertjes en zusjes treft, die in Berlicum zijn opgepakt. Twee kinderen blijven achter in Berlicum. De overste van de Kruisvaarders van Sint Jan schrijft een brief aan vader Hamburger (Herman de Man) met informatie over de arrestatie en deportatie van Jan de Man⁵.

Dossier van Jan, met de vermelding van aankomst in Westerbork op 4 augustus 1942 en transport op 7 augustus.

Op 4 augustus 1942 komen Eva en de kinderen aan in Westerbork, vanwaar zij op 7 augustus op transport gaan naar Auschwitz. Eva en haar kinderen Anneke, Jochie, Magdaleentje en Pieter worden op zondag 9 augustus vergast⁶, Jan sterft op 30 september in Auschwitz. In een

³ Vaartjes, p. 429

⁴ Vaartjes, p. 667, noot 127

⁵ Vaartjes, p. 667, noot 128

⁶ <https://www.joodsmonument.nl/nl/page/222396/eva-jeanette-marie-hamburger-kalker>

alternatieve weergave wordt gesteld dat Jan weet te ontsnappen en te vluchten, uiteindelijk naar Frankrijk, waar hij gepakt wordt en ter plekke gefusilleerd. Het staat echter vast dat Jan op 30 september 1942 in Auschwitz is overleden⁷. De burgerlijke stand van Rijswijk vermeldt op 27 januari 1943 "V O W", Vertrokken Onbekend Waarheen.

N° 142

Goedgekeurd de
Aanpakking van een
nederig Raad en
negen en veertig gedachte
Raaden.

Herman de Man

Heden ~~Op dertig September negentienhonderd Twee en veertig~~ negentienhonderd
vijftig, verscheen voor mij, Ambtenaar van de burgerlijke stand der gemeente
Rijswijk: ~~is in Warszawa in Polen overleden:~~

~~Hamburger, Johannes Willem,~~
oud geboren drie Februari negentien ~~honderd~~ ~~veertig~~ te Utrecht,
wonende ~~aan de~~ ~~Keijzerstraat~~ in ~~Utrecht~~, die verklaarde, daarvan uit eigen wetenschap
kennis dragende, dat op ~~Uitd Holland~~, zoon van: ~~Hamburger,~~ van dit jaar,
te ~~Salomon Herman en: Kalker,~~ ~~van~~ ~~Eva Jeanette Marie.~~ ~~minuten,~~
in deze gemeente is overleden:

De aanpakking van dit overlijden is naar mij, Ambtenaar van de Burgerlijke Stand van
Rijswijk, schriftelijk gedaan vanwege de ~~aanpakking~~ van ~~Uitd Holland~~.

oud ~~Waarvan~~ ~~te~~, ~~in~~ ~~de~~ ~~op~~ ~~is~~ ~~ingec~~ ~~berp~~ ~~en~~ ~~beden~~, ~~tes~~ ~~en~~ ~~veertig~~ ~~Augustus~~
geboren ~~negentienhonderd~~ ~~veertig~~ en wonende

Herman de Man overleeft de oorlog, maar verongelukt bij Schiphol op 14 november 1946⁸. Zijn bekendste werk is de roman *Het wassende water*. Ook zijn kinderen Joost en Marietje overleven de oorlog.

Referenties

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Herman_de_Man_\(schrijver\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Herman_de_Man_(schrijver))

G. Vaartjes, *Herman de Man, een biografie*, Uitgeverij Aspekt, tweede druk, maart 2000

<https://www.joodsmonument.nl/nl/page/222396/eva-jeanette-marie-hamburger-kalker>

⁷ Vaartjes, p. 514

⁸ [https://nl.wikipedia.org/wiki/Herman_de_Man_\(schrijver\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Herman_de_Man_(schrijver))